

Paulina Wawer

Integracja sensomotoryczna
i efekt *flow* – wspomaganie
w Przedszkolu nr 350
„Jaśminowy Gaj” w Warszawie

Tekst: **Paulina Wawer**

Pracuje w Warszawskim Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń jako Warszawski Animator Wspomagania. Od 2016 r. realizuje nowe zadania związane ze wspomaganiem szkół i placówek oświatowych w ramach Warszawskiego Modelu Wspomagania. Wcześniej była Szkolnym Organizatorem Rozwoju Edukacji w warszawskim projekcie systemowym. Psycholog, coach, trener, m.in. w szkoleniach „train the trainers”, współpracuje z wyższymi uczelniami.

Konsultacja merytoryczna:

Katarzyna Leśniewska

Redakcja i korekta:

Małgorzata Skibińska

Projekt okładki:

Barbara Jechalska

Redakcja techniczna i skład:

Małgorzata Skibińska

Warszawa 2018

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji

Creative Commons – Uznanie Autorstwa – Użycie Niekomercyjne (CC-BY-NC)

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Aleje Ujazdowskie 28

00-478 Warszawa

tel. 22 345 37 00

www.ore.edu.pl

Spis treści

Wstęp	4
Niewidzialny transfer wiedzy i miniszklarnia	4
Zmysły i cztery pory roku	5
<i>Flow</i> , czyli przepływ – o psychologii pozytywnej w działaniu	7
Podsumowanie	8

„Dobry nauczyciel jest jak ogrodnik. Nie może zmusić rośliny, aby urosła. Jego zadanie polega na stworzeniu dla niej możliwie jak najlepszych warunków do wzrostu oraz rozwoju”.

Ken Robinson

Wstęp

Wspomaganie w Przedszkolu nr 350 „Jaśminowy Gaj” było działaniem bardzo kreatywnym, ożywiającym i integrującym zespół. Wdrożenie zmieniło metody pracy w placówce, znacznie wspomogło – i nadal wspomaga – rozwój sensomotoryczny dzieci, rozwijając ich kreatywność. Rada pedagogiczna realizuje autorską innowację „Zmysły w czterech porach roku” i rozważa zgłoszenie jej do Warszawskich Inicjatyw Edukacyjnych, a w nowym roku szkolnym w ramach oferty Warszawskiego Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń w przedszkolu będą prowadzone zajęcia modelowe dla nauczycieli z innych placówek.

Kiedy zaczynaliśmy wspólną pracę, nawet nie przypuszczałam, że takie będą jej efekty.

Niewidzialny transfer wiedzy i miniszklarnia

Przedszkole nr 350 „Jaśminowy Gaj” mieści się w wolno stojącym, jednopiętrowym budynku zlokalizowanym na warszawskiej Woli na skraju parku E. Szymańskiego. Zatopione jest wśród zieleni, otoczone jaśminami – stąd też nazwa przedszkola. Przed wejściem do budynku, gdy tylko jest piękna pogoda, witają nas kolorowe hulajnogi i rowerki, na których dzieci przyjeżdżają do przedszkola. Przedszkole ma pięć oddziałów, uczęszcza do niego ok. 125 dzieci. Rada pedagogiczna placówki liczy 13 osób.

W latach 2016–2018 placówka realizowała proces kompleksowego wspomagania w ramach Warszawskiego Modelu Wspomagania (WMW), którego realizatorem jest samorządowy ośrodek doskonalenia nauczycieli Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń (WCIES).

W niniejszym artykule opisuję głównie drugi – zaskakujący – rok wspomagania w tej placówce.

Założenia WMW i ogólne zasady realizacji wspomagania zostały już opisane w innych artykułach opublikowanych przez Ośrodek Rozwoju Edukacji: [Warszawski Model Wspomagania – od projektu do modelu dostosowanego do specyfiki obszaru metropolitalnego. Wnioski i wdrażanie](#) oraz [Informacja, decyzja, diagnoza – doświadczenia Warszawskiego Modelu Wspomagania w zakresie skutecznego rozpoczęcia procesu wspomagania](#).

W pierwszym roku wspomagania w roku 2016/2017 nauczyciele skupili się na obszarze współpracy z rodzicami. Ankietowo zbadali oczekiwania rodziców wobec przedszkola, przeanalizowali informacje zwrotne z ankiety, przedyskutowali i wdrożyli wnioski oraz poszerzyli zakres metod współpracy z rodzicami służących planowaniu i realizowaniu działań edukacyjnych i wychowawczych. Zauważyli również, że budowanie partnerskich relacji z rodzicami

przynosi wiele nowych pomysłów na współpracę. Pojawił się efekt synergii i coraz zaangażowania rodziców w pracę na rzecz przedszkola.

Po pierwszym roku wspomagania zespół zauważył, że „transfer wiedzy w praktykę” był niewidzialny, dokonywał się błyskawicznie, niemal samoistnie. Nauczyciele byli zaskoczeni faktem, że udział we wspomaganiu w naturalny sposób sprawił, że więcej ze sobą rozmawiali, dzielili się doświadczeniami, wzajemnie się wspierali. Wzrosły kompetencje pracy w zespole, zwiększyła się jego integracja. Zespół dostrzegł, że „świadome, systematyczne budowanie relacji z rodzicami” przypomina „dbanie o ogród – jest to ciągła praca”, i jak ważne jest „bieżące rozwiązywanie nawet małego problemu”.

Wspomaganie zrealizowane w roku szkolnym 2016/2017 zostało bardzo wysoko ocenione przez radę pedagogiczną placówki, która zdecydowała, że nadal chce uczestniczyć w takiej formie doskonalenia, jaką jest wspomaganie w ramach WMW.

Po decyzji rady pedagogicznej rozpoczęła się burza mózgów na temat celów, jakie nauczyciele chcą sobie wyznaczyć na kolejny rok wspomagania. Dla mnie fascynujące było facylitowanie tego procesu – zespół nie zadowolili się pierwszymi pomysłami; zaskakująco, a zarazem konsekwentnie je rozwijał, a jego członkowie słuchali się nawzajem z dużym zainteresowaniem. Zbudował „miniszklarnię” dla kiełkującego pomysłu – intuicyjnie wcielił w życie najlepsze zasady pracy kreatywnej, opisane przez zespół ?WhatIf! w inspirującej książce *Samoprzylepna mądrość. Jak rozpocząć kreatywną rewolucję w pracy*¹. Efekt tej pracy był niebanalny i – co najważniejsze – realnie wypracowany przez cały zespół. Nauczyciele postanowili wprowadzić do swojej pracy nowe metody stymulujące integralny rozwój dziecka, uwzględniające elementy indywidualizacji i wspierania. Metody te miały dotyczyć integracji sensorycznej, zmysłów. Efektem miało być wdrożenie innowacji do codziennej praktyki przedszkola.

Zmysły i cztery pory roku

W realizacji wspomagania w roku szkolnym 2017/2018 radę pedagogiczną Przedszkola nr 350 „Jaśminowy Gaj” wspierali: doradcy metodyczni m.st. Warszawy, m.in. terapeutka SI Elżbieta Konopacka, trener wzroku oraz trenerka głosu. W ramach wspomagania odbyło się 34 godzin zajęć warsztatowych i konsultacji. Oto lista tematów zrealizowanych zajęć:

1. Integracja sensomotoryczna
 - Rozpoznawanie objawów zaburzeń integracji sensorycznej.
 - Zaburzenia modulacji sensorycznej.
 - Dyspraksja.
 - Stymulowanie rozwoju sensomotorycznego dzieci w warunkach przedszkolnych.
 - Projektowanie pomocy dydaktycznych stymulujących rozwój sensomotoryczny dzieci.

¹ D. Allan, M. Kingdon, K. Murrin, D. Rudkin, *Sticky wisdom. How to start a Creativity Revolution at Work*, Capstone, Chichester 2010, przekład autorki artykułu.

2. Innowacja pedagogiczna w świetle nowego prawa oświatowego i nowej podstawy programowej w przedszkolu.
3. Wzrok dziecka – wspomaganie, higiena wzroku, profilaktyka wad wzroku i trudności edukacyjnych.
4. Głos – podstawowe narzędzie pracy nauczyciela. Jak nim świadomie operować w pracy z dziećmi w przedszkolu, higiena głosu.

Wszyscy prowadzący zajęcia z radą pedagogiczną Przedszkola nr 350 „Jaśminowy Gaj” podkreślali, że wspaniale się z nią pracowało. Zwracali uwagę na postawę zespołu – ciekawość, autonomiczność, aktywność, kreatywność, branie odpowiedzialności za proces uczenia się. Rada pedagogiczna tak oceniała zajęcia: „wysokiej jakości podstawa merytoryczna”, „odpowiednio zaplanowane warsztaty”, „inspirujące osoby prowadzące”, „różnorodność form i metod pracy”, „na zajęcia chodziliśmy z przyjemnością i zaciekawieniem”, „zdobycie nowej wiedzy i umiejętności”.

Wiedzę i pomysły z zajęć nauczyciele od razu wdrażali do codziennej pracy z dziećmi, wzbogacali je o nowe elementy, dostosowywali do potrzeb rozwojowych danej grupy wiekowej oraz do potrzeb każdej z grup. Projektowali i samodzielnie wykonywali pomoce dydaktyczne do zajęć z zakresu integracji sensomotorycznej – *de facto* wykonywali coś z niczego, wykorzystując ogólnodostępne, niedrogie materiały. Łączyli faktury, kolory, wprowadzali elementy zapachowe. Przygotowali i wdrożyli innowację „Zmysły w czterech porach roku”. Oddajmy im głos:

„Przedszkole jest miejscem, w którym wspiera się rozwój dziecka, rozpoznaje i zaspokaja jego potrzeby edukacyjne oraz umożliwia rozwój talentów i zainteresowań. Naczelną metodą stosowaną we wszystkich formach pracy z dzieckiem jest organizowanie wielostronnego działania. Wyraża się ono przez samodzielne doświadczanie, poszukiwanie. [...]. W naszej innowacji proponujemy dzieciom zajęcia wykorzystujące ciekawe i inspirujące metody wspomagające ich rozwój wielozmysłowy z zakresu stymulacji polisensorycznej. Główną ideą naszej innowacji będzie stworzenie takich warunków w trakcie zajęć, które będą rozwijać aktywność własną dzieci, umożliwiając im doświadczanie świata za pomocą zmysłów, takich jak dotyk, wzrok, słuch, węch i smak. W trakcie zajęć dzieci będą zdobywać wiedzę na temat pór roku, doświadczając ich wszystkimi zmysłami. Zajęcia zostaną wzbogacone o pomoce dydaktyczne służące rozwijaniu zmysłów – przygotowują je nauczycielki. W każdej sali zostanie zorganizowany kącik sensoryczny, w którym dzieci będą mogły pracować z pomocami. W ogrodzie przedszkolnym zostanie przygotowana ścieżka sensoryczna.

Świat przyrody jest źródłem zróżnicowanych bodźców. Każda pora roku kojarzy nam się z kolorem, smakiem, obrazem, zapachem itp. Podjęte działania mają aktywizować zmysły w sposób odmienny dla każdej pory roku, aby podkreślać zmiany zachodzące w przyrodzie. Tutaj kalendarz narzuca kolor, żywioł, smak, zapach, bodźce wzrokowe, słuchowe, wystrój sali – wszystko, czym planujemy stymulować naszych wychowanków.

Polisensoryczne pobudzanie zmysłów jest najlepszym sposobem przekazywania cennych

informacji o tym co nas otacza, a najlepszymi pomocami dydaktycznymi są te zaczerpnięte z natury²”.

Wszystkie te nowe działania wymagały odpowiedniej logistyki oraz organizacji pracy w ramach całego przedszkola. Wielkim wsparciem była tutaj dyrektor placówki, jej postawa, otwartość oraz współdziałanie całego personelu przedszkola – pań sprzątających i pań pracujących w kuchni. Wszyscy byli zaangażowani, na bieżąco rozwiązywali każdy pojawiający się problem i pomagali w realizacji działań, mimo że czasem wiązało się to z większym nakładem lub zmianą organizacji pracy.

Rodzice codziennie słyszeli od rozemocjonowanych dzieci, co nowego i ciekawego robiły danego dnia w przedszkolu; widzieli, jak wielką radość sprawia to dzieciom, jak bardzo są zaangażowane w te działania, jak chętnie idą do przedszkola – ciekawe tego, co będą robić, jaką kolejną wspaniałą niespodziankę przygotowały dla nich panie nauczycielki. Śledzili to z rosnącą ciekawością. Sami otrzymali miniporadnik z konkretnymi wskazówkami na temat sposobów stymulowania rozwoju integracji sensomotorycznej (SI) w domu. Otrzymali również propozycje ćwiczeń. Na pewno działania te pomogły we wczesnym rozpoznaniu zaburzeń SI u dzieci, a we wskazanych wypadkach umożliwiły uzyskanie odpowiednio szybkiej diagnozy u specjalisty. Rodzice byli na bieżąco zapoznawani z wprowadzoną innowacją – w ten sposób zwrócono ich uwagę na znaczenie prawidłowego rozwoju sensomotorycznego dziecka, pokazano, jak sami mogą o to zadbać. Wielką niespodzianką okazał się tradycyjny Piknik Rodzinny, na którym rodzice również zostali zaproszeni do aktywności sensomotorycznych we wspólnej zabawie z dziećmi. Innowacyjna, aktywizująca formuła pikniku okazała się wielkim sukcesem – wszyscy świetnie się bawili do samego wieczora.

Cele realizowane w pierwszym i drugim roku wspomagania połączyły się – innowacyjne działania wdrażane z dużym zaangażowaniem nauczycieli wpłynęły na jeszcze ściślejszą współpracę z rodzicami i na wzrost ich zaangażowania.

Flow, czyli przepływ – o psychologii pozytywnej w działaniu

Spotkania z radą pedagogiczną Przedszkola nr 350 „Jaśminowy Gaj” okazały się bardzo budującym doświadczeniem. Nauczyciele byli bardzo skupieni na wprowadzaniu nowych metod pracy i przygotowywaniu innowacji. Pomysły pojawiały się same, w zespole wyzwały się m.in. duże pokłady kreatywności, nauczyciele inspirowali się i uczyli od siebie nawzajem. Wszystko to odbywało się spontanicznie, w radosnej atmosferze. Osiągnięte już efekty motywowały do dalszego działania, do tworzenia kolejnych pomysłów, do rozwoju. Budziły coraz większe wewnętrzne zaangażowanie. Pokazywały: „potrafimy, damy sobie z tym radę!”. Praca przynosiła satysfakcję, była przyjemnością. Cele wspomagania były realizowane, a jednocześnie rośnie poczucie spełnienia zawodowego i samorealizacji nauczycieli.

² M. Tumińska, E. Zasadzień, *Zmysły w czterech porach roku. Innowacja pedagogiczna Przedszkole nr 350*, 2017. Oryginalny tekst został poddany zmianom redakcyjnym.

Mihaly Csikszentmihalyi w trakcie badań nad szczęściem zaobserwował efekt *flow* – zjawisko „przepływu” optymalnego doświadczenia³. Polega ono na „zestrojeniu”, zrównoważeniu umiejętności z poziomem trudności wykonywanego zadania. Towarzyszy temu satysfakcja, harmonia, poczucie szczęścia, a przede wszystkim poczucie wzbogacającego, budującego doświadczenia. Miałam okazję obserwować efekt *flow* w trakcie swojej pracy z nauczycielami z Przedszkola nr 350, „Jaśminowy Gaj” – wspaniale było móc im towarzyszyć w tym procesie.

Podsumowanie

*Wszedłem w świat edukacji [...], gdzie otaczali mnie najzupełniej niezwykli ludzie. Ciekawi świata, kreatywni, innowacyjni, spragnieni nowych doświadczeń, niebojący się porażek, ludzie otwierający każdego dnia oczy z myślą: „Nie mogę się już doczekać, by ruszyć zmieniać świat”. Ludzie, jakimi sami chcielibyśmy być. Ludzie, którym korporacje na całym świecie, byłyby gotowe płacić najwyższe pensje, byle tylko zgodzili się dla nich pracować. Jedyne problem w tym, że te osoby nie ukończyły jeszcze piątego roku życia*⁴.

Richard Gerver

Mam wrażenie, że nauczyciele Przedszkola nr 350 „Jaśminowy Gaj” doskonale zdają sobie sprawę, że codziennie spotykają się i pracują z takimi „najzupełniej niezwykłymi ludźmi”. Ich kreatywność, radość oraz autentyczność wyzwala i modeluje te same cechy u dzieci. Ciągłe poszukują oni nowych pomysłów na wspieranie dzieci w integralnym rozwoju. W roku szkolnym 2018/2019 będą uczyć tego innych – w ramach oferty WCIES zaproszą do swojej placówki na zajęcia modelowe innych warszawskich nauczycieli.

³ M. Csikszentmihalyi, *Przepływ. Psychologia optymalnego doświadczenia*, tłum. M. Wajda-Kacmajor, Biblioteka Moderadora, Taszów 2005, s. 64–69.

⁴ J. Gillet, *Emocje, Motywacja i zaangażowanie: implikacja dla uczenia się i nauczania*, [w:] *Felicytologia w praktyce szkolnej. O nowoczesnych metodach w edukacji. Materiały z konferencji*, Monnet International School, Fundacja Support, Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń, Warszawa, 2018, s. 8.